TÜRKİYE'DE DEVLETLEŞTİRME VE KAMULAŞTIRMA UYGULAMALARININ ÖZEL ORMAN MÜLKİYETİ ÜZERİNE ETKİLERİ*

Yrd. Doç. Dr. Yavuz GÜLOĞLU**

Öz

Türkiye'de mülkiyet bakımından ormanlar devlete, kamu tüzel kişilerine ve kişilere ait olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Osmanlı Devletinden itibaren ormanlar üzerinde özel mülkiyet hakkı tanınmıştır. Ancak farklı sebeplerle özel mülkiyet altındaki orman arazileri sayı ve alan bakımından sürekli azalmaktadır. Kamulaştırma ve devletleştirme uygulamaları da bu azalma üzerinde etki eden sebepler arasında gösterilebilir.

İdare, özel hukuk usullerini izleyerek mal edinebileceği gibi ihtiyaç duyduğu malı satın alamaması nedeniyle kamunun zarara uğramaması için özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerinin mallarını kamusal usul ve esaslarla zorla edinme imkânına sahiptir. İdare, devletleştirme ve özellikle kamulaştırma usulünü özel mülkiyete tabi ormanlar üzerinde sık sık kullanmaktadır. Bu uygulamalar özel orman varlığını sürekli azaltmaktadır. Cumhuriyet döneminde kişilere ait ormanların devletleştirilmesi ve kamulaştırılması sürecinin hız kazandığı görülmektedir.

Bu çalışmada, idarenin kamu hizmetlerini yürütmek için ihtiyaç duyduğu taşınmaz malları edinme usullerinden devletleştirme ve kamulaştırma usulü uygulamalarının özel orman mülkiyeti üzerine etkisi incelenecektir.

Anahtar Kelimeler

Özel Ormanlar, Kamulaştırma, Devletleştirme, Mülkiyet, Kamu Malları.

THE IMPACT OF NATIONALIZATION AND EXPROPRIATION PROCEDURES ON PRIVATE FOREST OWNERSHIP IN TURKEY

Summary

In Turkey, there are three groups of forests belonging to state, public legal entities and persons, in terms of property. The right of private property on forests has been entitled since the Ottoman Empire. However, the number and area of private forests have been consistently decreasing for various reasons. The nationalization and expropriation applications can also be shown among the reasons for this decrease.

The administration not only has the opportunity of getting the properties of private law real persons and legal entities by force in order to prevent any public loss due to not being able to buy the property it needs, but it can also own property by following private law methods. The administration often uses nationalization and especially the expropriation methods on forests subject to private property. These applications have consistently decreased forest entities. It is observed that the process of nationalization and expropriation of forests belong to people has accelerated in Republican Period.

In this study, the effects of nationalization and expropriation, two methods by which administration gets the immovable properties it needs in order to carry out public services, on private forest property will be examined.

Keywords

Private Forests, Expropriation, Nationalization, Property, Public Good.

* Yayımlanma talebiyle editörlüğe gönderildiği tarih: 23.10.2017. Kabul edildiği tarih: 12.12.2017. Bu makale Yavuz Güloğlu'nun 'Türk Kamu Hukukunda Özel Ormanların Hukuki Statüsü' başlıklı Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalında hazırlanan doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Hukuk Anabilim Dalı.

GİRİŞ

Kamu hizmeti, toplum için önem kazanmış ortak ve genel bir ihtiyacın tatminine yönelik olarak kamu tüzel kişileri veya onların denetimi altında özel kişilerce yürütülen bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır.[1] İdare, Anayasa ve kanunlarla kendisine verilen görev ve hizmetleri yerine getirebilmek için taşınır ve taşınmaz mallar ile irtifak haklarına ihtiyaç duymaktadır. Kamu malları, kamusal hizmetlerin ve halkın doğrudan doğruya alakaları olan ve bu açıdan idare hukuku kurallarına tabi olduğu kabul edilen mallardır.[2] Kamu malları aynı zamanda kamu tüzel kişilerinin mülkiyeti altında olan ve idare hukuku rejimine tabi olan mallardır.[3]

İdare ihtiyaç duyduğu mal veya hakları, diğer kişiler gibi sözleşme yapmak suretiyle elde etme imkânı her zaman bulunmaktadır. Ancak, mal veya hakkın sahibi olan gerçek ve tüzel kişinin sözleşme yapmaya yanaşmaması durumunda, ihtiyaç duyulan mal veya haklar, mal sahibinin rızası hilafına hukuki vasıtalar yoluyla elde edilebilmektedir.

İdarenin özel mülkiyette bulunan mal veya haklara ulaşabilmesi için izlemesi gereken belli usul kuralları bulunmaktadır.[4] Hukuk devletinde kamunun ihtiyaç duyduğu mallara kavuşmasını sağlamak amacıyla kişilerin mülkiyeti altındaki malların, öncelikle onların rızasını alarak idarenin mülkiyetine katılması amaçlanmaktadır. Ancak idare, özel mülkiyete tabi bir mala ihtiyaç duyması halinde bu mala ne kadar fiyat teklif ederse etsin özel hukuk gerçek ve tüzel kişisi, idareye malını satmak istemeyebilir. Böyle bir durumda idarenin özel hukuk usulleri çerçevesinde kişiyi zorlaması mümkün değildir. Ancak, idarenin bu mala kavuşamaması nedeniyle kamu da zarar görebilir. Özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerinin malik oldukları malları kamu hizmetlerinin görülmesi için satmamaları halinde hizmetin geri kalması ve hususi bir menfaatin korunması için umumi menfaatlerin terk veya ihmal edilmesi kabul edilemez.[5] Bu nedenle Anayasa ve kanunlarla idareye özel hukuktan farklı olarak malın sahibi özel hukuk kişisinin rızasına ihtiyaç duymaksızın mal edinme imkânları tanınmıştır.

Osmanlı Devletinde ilk defa 1856 yılında[6] Devlete kamulaştırma yapabilme hakkının tanınmasıyla birlikte ormanların da kamulaştırılmasının önü açılmış,

---

1 **Gülan, Aydın,** "Kamu Hizmeti Kavramı", *İdare Hukuku İlimleri Dergisi*, Yıl: 9, S. 1-3, 1988. s. 147.

2 **Onar, Sıddık Sami,** *İdare Hukukunun Umumi Esasları,* C. III, Hak Kitabevi, İstanbul, 1966, s. 1304.

3 **Gülan, Aydın,** 1999. *Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tabi Olduğu Hukuki Rejim***,** Alfa Basım Yayım, İstanbul, 1999, s. 23.

4 **Akyılmaz, Bahtiyar,** *İdari Usul İlişkileri Işığında İdari İşlemin Yapılış Usulü***,** Yetkin yayınları, 2000, s. 88-89.

5 **Onar,** s. 1511.

6 Osmanlı Devleti'nde Tanzimat dönemine gelinceye kadar kamulaştırmaya ilişkin bir düzenlemeye rastlanmaz. Osmanlı Devleti'nde istimlâk ilk defa 4 Regaip 1275/1856 tarihli Kanunla kabul edilmiş, 21 Cemaziyülevvel 1276/1859 tarihli Kanunla ilga edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurulmasından itibaren yasalaşan ormanlarla ilgili birçok kanuni düzenlemede kamulaştırmaya ilişkin hükümler eklenmiştir. Bugüne kadar Türkiye'deki orman varlığı içinde çok az yer kaplayan özel ormanlar[7] üzerinde, bir kez devletleştirme ve birçok kez de kamulaştırma işlemi yapılmıştır.[8]

Çalışmada, idarenin özel mülkiyete tabi mal veya haklara ulaşabilmesinin hukuksal yol ve araçlarından devletleştirme, kamulaştırma, kaynak veya irtifak hakkı tesisi, istimval ve geçici işgale kısaca değinildikten sonra bu hukuksal araçların özel mülkiyet altında bulunan orman alanları üzerinde kullanılmasının özel orman mülkiyeti üzerine etkisi incelenmiştir. Bu bağlamda XX. yüzyılda ormanlara ilişkin olarak kabul edilen yasal düzenlemelerle, ormanların kamulaştırılması ve devletleştirilmesine izin veren hükümlerinin uygulanmasına dair idarenin işlemleriyle Türkiye'de özel mülkiyet altındaki özel orman alanları arasındaki ilişki irdelenmiştir.

1. İdarenin Kamu Hukuku Usullerine Göre Mal Edinme Yöntemleri

Kamu hukukunda mal edinme usulleri, özünde malın mülkiyetinin "cebri devri" niteliğinde olan usullerdir.[9] Genel olarak kamu hukukunda idarenin taşınmaz malların mülkiyetini elde etmede kullanılan kamulaştırma ile taşınır malların mülkiyetini elde etmede kullanılan istimval olmak üzere iki tür mal edinme usulü bulunmaktadır. İstimval ve devletleştirme, kullanılma şartları ve hukuki araçlarıyla günlük hayatta her an ortaya çıkan müesseselerden değildir. Temel olarak özel mülkiyete tabi ormanlar üzerinde kamulaştırma ve devletleştirme usulünün uygulandığı görülmektedir. Ancak idarenin mal edinme usulü sadece bununla sınırlı değildir. Türkiye'de idarenin mal edinme usullerini genel olarak yedi başlık altında toplayabiliriz.

1.1. İdareler Arası Mal Devri

İdareler arası mal devri usulü, kamunun elinde bulunan bir taşınmazın kamulaştırma usulüne tabi tutulamayacağı gerçeğinden yola çıkılarak bu mala, malik idare dışında bir başka idarenin ihtiyacı olması halinde meselenin hukukilik ve yerindelik denetimi yapılarak çözümüne ilişkin bir usuldür.[10] Taşınmaz mala;

---

7 Günümüzde 22.342.935 ha. ormanlık alan ülke genelinin %28,6'sını oluşturmakta olup "Özel mülkiyete ait orman tüm ormanlık alanın binde birinden daha azdır ve kamu tüzel kişilerine ait ormanlarla birlikte mevcut orman varlığının yaklaşık 18 bin hektarlık kısmını oluşturmaktadır", **Orman Genel Müdürlüğü**, *Türkiye Orman Varlığı*, Orman Genel Müdürlüğü Yayını, Yayın No: 115, Ankara, 2015, s. 6.

8 **Güloğlu, Yavuz,** *Türk Kamu Hukukunda Özel Ormanların Hukuki Statüsü*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, 2010, s. 45.

9 **Gözler, Kemal,** *İdare Hukuku*, Cilt II, Ekin Kitabevi, Bursa 2009, s. 924.

10 **Gülan, Aydın,** İdareler Arası Mal Devri 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 30. Maddesine İlişkin Düşünceler, *Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan*, Beta, 2000, s. 364.

kaynak veya irtifak hakkına ihtiyacı olan idare, kanunda öngörülen usule uygun olarak o malın bedelini tespit eder. Bu bedel esas alınarak ödeyeceği bedeli de belirterek mal sahibi idareye yazılı olarak başvurur. Mal sahibi idare devire rıza göstermez veya altmış gün içinde cevap vermez ise anlaşmazlık, alıcı idarenin başvurusu üzerine Danıştay ilgili idari dairesince incelenerek iki ay içinde kesin karara bağlanır.

Taraflar bedelde anlaşamadıkları takdirde; alıcı idare, devirde anlaşma tarihinden veya Danıştay kararının tebliği tarihinden itibaren otuz gün içinde mahkemeye başvurarak, kamulaştırma bedelinin tespitini ister.

Mahkemece, kamulaştırma bedeli olarak tespit edilen miktarın, mal sahibi idareye verilmek üzere belirlenecek bir bankaya yatırıldığına dair makbuzun ibrazı halinde, taşınmaz malın alıcı idare adına tesciline ve kamulaştırma bedelinin mal sahibi idareye ödenmesine karar verilir. Bu suretle devir alınan taşınmaz mal, kaynak veya irtifak hakkı, sahibinden kamulaştırma yolu ile alınmış sayılır.

İdareler arası mal devrinin aynı kamu kurumu içinde olması mümkün değildir. Bu usul, ayrı kamu kurumları ve tüzel kişileri arasında uygulanabilir.

İdareler arası mal devrinde, taşınmaza hangi idarenin daha fazla ihtiyacı olduğunun belirlenmesi gerekmekte olup ayrıca devri istenen taşınmazın devir amacına uygun olarak kullanılmasına hukuki bir engel de bulunmamalıdır.[11] Bu usulün ihtiyaç duyulan malın kamu kurumu mülkiyetinde olması halinde iki farklı kamu kurumu arasında cereyan eden bir usul olması hasebiyle devletin parasının bir cebinden çıkıp diğer cebine aktarılması açısından tercih edilmesi gereken bir usul olduğu ileri sürülebilir.

1.2. İstimval

İdarenin olağanüstü ve geçici nitelikte kolektif gereksinimlerin karşılanması amacıyla ve mevzuatta öngörülmüş yönteme bağlı olarak bireylere ya bir hizmeti yerine getirmek ya da onun taşınmaz malının kullanılmasını, taşınır malının da mülkiyetini veya sadece kullanımını idareye terk etmek konusunda yüküm altına sokulmasıdır.[12] Taşınır ya da taşınmaz malın yalnızca kullanma hakkının geçici olarak idareye geçmesine elkoyma da denebilir.[13] Bu usulün yasal dayanağı, Anayasanın 121'inci maddesinin 2'nci fıkrasına göre olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülüklerine ilişkin düzenlemedir.

Taşınır mallar, birbirlerinin yerine konulabilen mallar türünden olduğu için idarenin bu malları çoğu zaman kamu gücünü kullanarak elde etmesi beklenmez. Bu mallara idare genelde satın alarak ulaşır. Ancak, olağanüstü zamanlarda

---

11 **Kaplan, Gürsel,** "Kamu Kurumları ve Tüzel Kişileri Arasında Taşınmaz Mal Devri ve Yargısal Denetimi", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ayferi Göze'ye Armağan, Sayı: 2004/1-2, s. 176.

12 **KÖROĞLU, Ömer,** *Kamulaştırma*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1995, s. 18.

13 **Tan, Turgut,** *İdare Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara 2011, s. 587.

bu malları elde etme imkânının zorlaşması nedeniyle kamu gücü kullanılarak bu malları sağlaması kaçınılmaz olmaktadır.[14] Bazı bedensel yükümlülükler de istimval grubu içinde kabul edilmektedir. İstimvali düzenleyen birçok düzenleme vardır. Orman yangınlarında ihtiyaç duyulan ve yangının meydana geldiği köy ve civarında yaşayan kimselerin yangın söndürmeye bedensel olarak katılımını zorunlu kılan düzenleme buna örnek olarak gösterilebilir. İstimval için yasal bir dayanağa ihtiyaç olup mülkiyeti veya kullanma hakkı elde edilen malın karşılığı idare tarafından ödenmekte ve olağanüstü durumlarda başvurulan bu usul, idari yargının denetimine tabi olmaktadır. İdare tarafından ödenmekte olan karşılık, gerçek bir karşılık olmaktan ziyade, "haklı bir tazminattır.[15]

1.3. Dolayısıyla Kamulaştırma

İdarenin ihtiyaç duyduğu taşınmazların mülkiyetini elde etmek veya irtifak hakkı kurmak için belirtilen anayasal ve yasal kurallara göre hareket etmek yerine, bilerek ya da bilmeyerek, hiçbir yasa kuralına dayanmadan kişilerin mülkiyet hakkına el koyduğu görülmektedir.[16]

Kamulaştırma yetkisine sahip bir idare, Anayasa ve yasalara uygun bir işlem yapmaksızın, bir kimsenin taşınmaz malına el koyar ve onun üzerinde bir tesis veya bina yapar yahut o taşınmaz malı bir hizmete tahsis ederek mal sahibinin taşınmazı üzerinde dilediği gibi kullanma hakkına karşı herhangi bir girişimde bulunursa, idare taşınmaz mala kamulaştırmasız el koymuş sayılır.[17]

Fiili yol yahut haksız eylem niteliğinde bir kamulaştırmasız el koymadan söz edebilmek için, idarenin özel mülkiyette bulunan bir taşınmaz mala sahiplenme amaç ve kastıyla hareket etmesi, yani malik veya zilyet gibi tasarrufta bulunması ya da taşınmazı hiç olmazsa belli bir süre, sahibinin tasarruf hakkını engellemesi gerekir.[18]

El atılan taşınmaz üzerinde inşa edilen kamusal yapı ve tesislerin değeri ve tahsis edilmiş oldukları kamu hizmeti bakımından söz konusu bayındırlık eseri, toplumun geniş bir kesimine sunulan önemli bir kamu hizmetinin yürütülmesi için vazgeçilmez yani kamu hizmetiyle kaynaşmış nitelikteyse, mahkeme tarafından bedeli karşılığında mülkiyetin idare adına tesciline de karar verilebilmektedir.[19]

---

14 **Günday, Metin,** *İdare Hukuku*, İmaj Yayınevi, 9. Bası, Ankara, 2004, s. 251.

15 **ONAR,** *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, s. 1511.

16 **Kaplan, Gürsel,** Yeni Yasal Düzenlemelere Göre Kamulaştırmasız El Koyma Sebebiyle Doğan Tazmin Hakkının Tabi Olduğu Usul ve Esaslar, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* 2012 (99) s. 129.

17 **Arcak, Ali**, *Kamulaştırmasız Elkoyma ve Yeni Hükümler,* Seçkin Kitabevi, Ankara, 1987, s. 23.

18 **Ayhan, Fatma,** Kamulaştırma Kanunu'nun Geçici 6. maddesi ve Türk Hukukunda "Dolayısıyla Kamulaştırma" Uygulaması Üzerine Bir Deneme, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,* Cilt 69, S. 1-2, s. 1130.

19 **Kaplan,** Yeni Yasal Düzenlemelere Göre Kamulaştırmasız El Koyma Sebebiyle Doğan Tazmin Hakkının Tabi Olduğu Usul ve Esaslar, s. 134.

1.4. İdari İrtifaklar

İdarenin yürüttüğü pek çok faaliyet için tesis edebileceği idari irtifak, taşınmazın belli bir kesimi ya da mütemmim cüzleri üzerinde malikin kullanma ve yararlanma yetkisinin kamu lehine sınırlanabildiği ve bu suretle özel hukuk kişilerine ait mallar üzerinde kamu yararı amacıyla getirilen ve idareye kısıtlı bir yararlanma hakkı tanıyan sınırlamalardır.[20] Kamulaştırmanın gerektiği durumlarda idari irtifak kurulamaz.

Anayasa'nın 46'ncı maddesi Devlet ve kamu tüzel kişilerine özel mülkiyette bulunan taşınmaz mallara kamulaştırma yoluyla el atma yetkisi yanı sıra, bu mallar üzerinde aynı koşullarla idari irtifaklar kurma yetkisi de vermektedir. İdari irtifakta taşınmazın mülkiyeti idareye geçmemekte, sadece mülkiyet hakkından doğan kimi bazı yetkiler idareye sağlanmakta ya da malikin bu yetkilerini kullanması idare yararına yasaklanmaktadır. İdari irtifak kurulmasında da belli bir bedel peşin olarak ödenmektedir.[21]

Amaç için yeterli olduğu takdirde taşınmaz malın mülkiyetinin kamulaştırılması yerine, malın belirli bir kesimi, yüksekliği, derinliği veya kaynak üzerinde kamulaştırma yoluyla irtifak kurulabilir.

1.5. Geçici İşgal

Bir bayındırlık hizmetinin görülmesi sırasında ihtiyaç duyulan ahşaptan başka taş, kireç ve benzeri maddelere veya bu maddelerin depolanması için gerekli yerlere, idare geçici olarak el atmaktadır. Konutlar ve bunların eklentileri geçici işgalin konusu olamazlar. Bu usul de malikin rızası olmaksızın icra edilen ve idarenin ihtiyaç duyduğu şeylerin cebri yollardan elde etmesine imkân sağlayan bir usuldür. Geçici işgalin kaynağı Anayasa değildir. Bu usule imkân sağlayan birçok kanuni düzenleme bulunmaktadır. Bir bayındırlık işi olmaksızın yapılacak geçici işgal, hukuka aykırı olacaktır.[22] Mala ihtiyacı olan idare, bir raporla ihtiyacı olduğu malı tespit eder ve mal sahibine verilecek 1 yıllık tazminat hesaplanır. Taşınmaz maliki, verilecek olan tazminata razı olmazsa bilirkişi aracılığıyla tazminat belirlenir. Taşınmaz maliki tazminatı az buluyorsa adliyeye başvurabilir. Geçici işgal kararnamesinin iptali istemiyle genel dava açma süresi içinde idari yargıya başvurabilir. Geçici işgal de aslında idari irtifaklardandır.

1.6. Kamulaştırma

Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya yetkilidir. İdarenin tek taraflı iradesi ile mal edinme usullerinden birisi olan kamulaştırma, mal edinmede en çok uygulanan ve

20 **Yasin, Melikşah,** "İdari İrtifaklar", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 2005/2, s. 179.

21 **Yasin,** s. 179.

22 **Günday**, *İdare Hukuku,* s. 253.

başvurulan usuldür. Anayasa'da düzenlenen kamulaştırmanın konusu, maddenin lafzi yorumundan özel mülkiyette bulunan tüm malları yani kamu tüzel kişilerinin özel mallarını da kapsar biçimde kullanılmıştır.[23] Ancak Danıştay 6. Dairesinin 12.11.1992 tarih ve E. 1992/683, K. 1992/4238 sayılı kararıyla, kamu kurumlarının mülkiyetindeki malların kamulaştırmaya konu olamayacağı belirtilmiştir.[24]

Anayasanın kamulaştırmayı düzenleyen 46'ncı maddesinin birinci fıkrasına göre, "Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir". Dolayısıyla idare, kendisine verilen görev ve hizmetleri yürütebilmek ve bunun için gerekli olan teşebbüsleri kurmak için Anayasanın ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun belirlediği hukuki esaslar çerçevesinde hareket ederek ihtiyaç duyduğu taşınmaz mallar üzerinde mülkiyet yahut irtifak hakkı kurabilir.[25] İdare ancak kamu yararı bulunduğu takdirde, bu iş için ayrılacak ödeneği yani bedelini nakden ödeyerek ve kanunda öngörülen usulleri uygulayarak kamulaştırma yapabilir.

Kamulaştırmanın amacı bütün idari işlemlerin amacı olan kamu yararının, kamulaştırılan taşınmazın bir kamu hizmeti ya da teşebbüsün yürütülmesinde kullanılmasıdır. Kamulaştırma işlemleri sonucunda taşınmaz malikinin değişmesi, kamu yararının karşılanması zorunluluğunun özel mülkiyet hakkının korunmasından üstün tutulmasıdır. Bu nedenle kamulaştırma işlemleri, diğer hukuki işlem süreçlerinden farklı tutulmuştur. Bu işlemler idari ve bazen de adli aşamaları olabilen bir işlemdir. Kamulaştırma işlemi sadece gayrimenkul malikinin mülkiyet hakkını değil, aynı zamanda o gayrimenkul üzerindeki ayni hakları da etkileyen çok ağır bir muameledir.[26]

1.7. Devletleştirme

Anayasada düzenlenen devletleştirme, kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüslerin, kamu yararının zorunlu kıldığı durumlarda devletin mülkiyetine geçmesi olarak tanımlanabilir. Devletleştirmede özel teşebbüsün yaptığı hizmet veya üretimin ülke çapında kamu ihtiyacına hitap etmesi, bu hizmet veya üretimin kontrol, rekabet, ikame veya başka yollardan sağlama imkânının bulunmaması, hizmet veya üretimin yavaşlatılması halinde kamunun zarar görmesi halinde bu usule başvurulur. Kamulaştırma kamu yararı gerektirmesi halinde söz konusuyken, devletleştirme kamu yararı zorunlu kılması halinde, kamulaştırma taşınmaz mallardayken, devletleştirme hem taşınır hem taşınmaz mallarda, kamulaştırılan

23 **Gülan,** İdareler Arası Mal Devri, s. 355.

24 **Gözübüyük, Şeref, Tan, Turgut,** *İdare Hukuku, C. 1, Genel Esaslar,* Turhan Kitabevi, Ankara, 1998, s. 712,

25 **Gülan,** İdareler Arası Mal Devri, s. 355.

26 **Onar,** *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, s. 1513.

mal kamu hizmetinde kullanılacakken, devleştirilen iktisadi işletme eskisi gibi işletilmeye devam edilmekte, kamulaştırma idari işlemle yapılırken, devleştirme kanunla yapılmaktadır.[27] Devletleştirme hem taşınır hem de taşınmaz malları kapsarken kamulaştırma sadece taşınmaz malların bedelinin ödenmesi suretiyle devlet mülkiyetine geçişi olarak adlandırılabilir.

2. Özel Orman Mülkiyeti

Önceleri insanları da kapsayan bir nitelik taşıyan mülkiyet,[28] başlangıçta taşınır mallar üzerinde ortaya çıkmış olsa da zamanla daha çok taşınmaz mallar üzerine yayılarak, sonunda toprak üzerinde özel mülkiyet kurumu oluşmuştur.

Orman kaynakları üzerindeki en önemli baskı, insan tarafından uygulanmaktadır.[29] Orman varlığının azalması iklim değişikliklerine neden olmakta, ormanlar yok edildikçe karbondioksit ve metan gazları artmakta, atmosfere bırakılan karbon sürümünün %20-25'i orman varlığının azalmasından kaynaklanmaktadır.[30] Ormanlar üzerinde mülkiyet tesisi ve buna ilişkin yasal düzenlemeler asıl itibariyle orman varlığının azalması sonucunda ortaya çıkmıştır.

İnsanın yaratılmasıyla birlikte insanların ormanlardaki hayvancılık ve ziraat faaliyetleri ormanlarda açmalara sebep olmuş, zamanla verimsizleşen arazi terk edilerek yeni açmalar yapılmış, insanların bir araya gelerek aile, köy gibi sosyal yapıların oluşması ile ormanlardan yapacak ve yakacak odun ihtiyaçlarının sürekli tedariki zamanla güçleşmiş, bu sorun sosyal yapıların mülkiyet hakkının ormanlar üzerinde uzanmasına sebep olmuş ve ilk orman mülkiyeti bu şekilde ortaya çıkmıştır[31]

Bugünkü özel ormanların kökeni Osmanlı Devletine uzanmaktadır. Osmanlı Devletinde başlangıçta ormanlara ilişkin düzenlemeler de yok değildi. Ancak bunlar belli işlerin çözüm şeklini gösteren belgelerdir.[32] Osmanlı Devletinde tımar ve zeamet sahipleri tarafından dağıtılan ormanlar, Tanzimat'ın ilanı ile birlikte dirlik sisteminin ilgası sonucu bu ormanlara tasarruf eden kimselerin mülkü haline gelmiştir.[33] Osmanlı Devletinin hazine-i hassa ormanları adı verilen ve yalnızca saraya ve saray mensuplarına ayrılan ormanlardan bir kısmı, hilafetin kaldırılması ile birlikte hazineye intikal ederken, bir kısmı başka ellere hususi orman

27 **Atay, Ender Ethem**., *İdare Hukuku*, Turan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 638.

28 **Serdengeçti, Edip**, "Mülkiyet Nehicinin Tekâmül Vechesi", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. C. XXIII, 1958, s. 80-81.

29 **Tanışır, Mehmet**, *Küresel ve Ulusal Boyutta Ormansızlaşma Sorunu ve Çözüm Yolları (Türkiye Örneği),* Siyasal Kitabevi, Ankara 2003, s. 5.

30 **Brown, Lester R.,** *Yeni Yüzyılın Sorunları, Dünyanın Durumu 2000,* Çev: Ayşegül Yelçe, Zeynep Yelçe, Tema Yayınları, İstanbul 2000, s. 24.

31 **İstanbullu, Turan,** *Türkiye'de Devletten Başkasına Ait Ormanların İdare ve İşletilmesi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1978, s. 59.

32 **Ardıç, Kamuran,** "Ormancılık Tarihimize Kısa bir Bakış", *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. S.B, C. 36, S. 1, 1986, s. 101.

33 **İstanbullu**, Devletten Başkasına Ait Ormanların İşletilmesi, s. 69.

olarak geçmiş ve bir kısmı fiilen kullanan kimselere yapılan tasfiyeler sonucu hususi orman işlemine tabi tutulmuş ve sahipleri tarafından korunmuşlardır.[34]

Osmanlı Devletinde aslında hususi ormanlardan işlenip çıkarılan keresteden daha az vergi alınması, insanlarda hususi orman edinme arzusuna neden olmuştur. Birçok hususi orman, miri araziden tapu senetleri ile ifraz edilmiştir. İlk defa hususi orman oluşumunun bu şekilde oluştuğu da ileri sürülmektedir.[35] Osmanlı Devleti zamanında yazılı kadastronun yapılmamış olması ve orman varlığının tespitinde yeterli çalışmanın olmayışı sebebiyle şahısların elinde bulunan ormanların genelde "zilyetlik" durumunda kaldığı söylenebilir.[36]

Osmanlı Devletinde toprak hukuku sahasında olduğu gibi orman hukukunun kaynağı ferman, irade-i seniyye, nizamname ve kanunname gibi adlarla anılan ve padişahın iradesinden oluşan örfi hukuktur.[37] Türkiye'de ormanlara ilişkin hükümlerin tedvini hareketi 19'uncu asrın ilk yarısında başlamıştır. Osmanlı Devletinde ormanlara ilişkin kanunlaştırma hareketi iki yönlü gerçekleşmiş, Mecelle ve Arazi Kanunnamesi'nde ormanlarla ilgili genel kurallar oluşturulurken, Orman Nizamnamesi ile sadece ormanlara özgü hükümler kabul edilmiştir. Osmanlı Devletinde ormanlarla ilgili kabul edilen ilk yasal düzenleme Orman Nizamnamesi'dir.

Osmanlı Devletinde devlete ait ormanlardan başka özel şahısların mülkiyetinde ormanlar bulunmakta ve bunlar özel orman mülkiyetinin ilk örneklerini teşkil etmektedir.[38] Osmanlı Devletinde özel olarak ormanlara ilişkin olarak 1870 yılında çıkartılan Orman Nizamnamesi'nin yapmış olduğu sınıflandırmaya göre şahıslara ait ormanların varlığı kabul edilmesine rağmen buna ilişkin hükümler Nizamnamenin içeriğinde yer almamaktadır. Zira şahıslara ait ormanların düzenlenmesinin zaman alacağı ve bu durumun Orman Nizamnamesi'nin çıkarılmasını geciktireceği düşünülmüştür. Bu nedenle Orman Nizamnamesi'nde şahıslara ait ormanlara dair hükümler bulunmamakta olup, bu husus Arazi Kanunnamesi'nin hükümlerine havale edilmiştir.[39] Osmanlı Devletinde ilk defa 1856 yılında çıkarılan kanunla devlet yararına kamulaştırmanın önü açıldığı için, ormanını satmak istemeyen özel orman sahibinin elinden ormanının zorla alınabilmesinin önü de açılmıştır.

---

34 **Güloğlu, Yavuz,** Orman Mülkiyetinin Doğuşu ve Osmanlı Devletinde Tanzimat Dönemine Kadar Ormanlarla İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler, *Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, 2010, 10 (2): 186.

35 **Kutluk, Halil,** "Orman Korunmasının Tarihi Gelişimine Bir Bakış, Korunmayan ve Korunan Ormanlar", *Teknik Haberler Bülteni,* Yıl 5, Sayı 17, Mart 1966, s. 245-247.

36 **Ayaz, Hüseyin,** Türkiye Ormancılığında Özel Orman Mülkiyeti, *II Karadeniz Ormancılık Konferansı***,** C. I, s. 107.

37 **Cin, Halil,** "Tanzimattan Sonra Türkiye'de Ormanların Hukuki Rejimi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 1978, C. XXXV, s. 321.

38 **Toygar, Süreyya,** *Eski ve Yeni Hükümlere Göre Orman Anlamı ve Ormanların Mülkiyet Bakımından Bölünüşü,* T.D. Orman Genel Müdürlüğü Yayınlarından, yayın sıra No: 370, Seri No: 107, s. 23-40.

39 **Köprülü, Bülent,** 11 Şevval H. 1286 Tarihli Orman Nizamnamesinin Getirdiği Yenilikler", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,* C. XVI, S. 1-2, 1950, s. 240.

Günümüzde hukuksal açıdan orman, bir mürekkep gayrimenkul eşya niteliğindedir.[40] Asli unsur olarak orman toprağı yani zemini oluşturan arazi kabul edilirken, bunun üzerinde yer alan ağaçlar ve bitkiler mütemmim cüz olarak değerlendirilir. Yürürlükte bulunan 6831 sayılı Orman Kanununun 1'inci maddesine göre "Tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları yerleriyle birlikte orman" sayılır. Ancak, kanuna göre bir yerin özel orman kabul edilebilmesi için 3 hektardan büyük olması gerekmektedir.[41]

Türkiye'de 22.342.935 hektar alan ormanlarla kaplıdır. Bu miktar, ülke topraklarının %28,6'sına tekabül etmektedir.[42] Mülkiyet bakımından ormanlar üç gruba ayrılmaktadır. Orman alanlarının %99'u Devlet mülkiyetindedir. Mevcut orman varlığı içinde özel ormanlar çok az yer tutmaktadır. Özel ormanlar ile kamu tüzel kişilerine ait ormanlar, ülke ormanlarının %0,1'ini dahi oluşturmamaktadır. Dünyada diğer devletlerdeki mülkiyet bakımından dağılıma baktığımızda bu oranın %40 kamu, %60 özel mülkiyete tabi ormanlar olduğu görülmektedir. Kavak ve diğer türlerle yapılan özel ağaçlandırmalar hariç yaklaşık 18 bin hektarlık alanı özel ormanlar oluşturmaktadır.[43]

Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra ormanlarla ilgili hükümleri içeren Baltalık Kanunu, 3116 sayılı Orman Kanunu ve halen yürürlükte olan 6831 sayılı Orman Kanunu kabul edilmiştir.

3. Özel Ormanların Devletleştirilmesi ve Kamulaştırılması Hakkındaki Düşünceler

Türkiye'de Osmanlı Devletinden bu yana ormancılığa kamu mülkiyeti hâkim olmuştur. Bu nedenle genel orman alanı içerisinde özel ormanlar, kamu ormanlarına nispetle daima çok az bir kısmı oluşturmuştur.[44]

Türkiye'de ormancılığın kurucusu olarak bilinen Kastamonulu Hoca Ali Rıza tarafından 1913 yılında hazırlanan Orman Kanunu Taslağının gerekçesi bölümünde, şahıslar adına kayıtlı koruların mahvolmamaları için bu alanların orman idaresinin kontrolünde olması gerektiği belirtilmiştir. Ancak, 1870 tarihli Orman Nizamnamesi'nde ormanların devlete ait olması gerektiği yönünde hâkim olan düşüncenin başarılı olmadığı görülmektedir. Eğer devlete ait ormanların sınırları belli edilseydi ve şahıslarla köy ve kasabalıklara baltalıklar verilseydi, ormanların istismarının engellenmiş olacağı belirtilmiştir. Orman Nizamnamesi

---

40 **Akipek, Jale G**., "Devlet Orman Arazisi Üzerinde Üst Hakkı", *Osman Fazlı Berki'ye Armağan*, Sevinç Matbaası, Ankara 1977, s. 5.

41 **Güloğlu,** *Türk Kamu Hukukunda Özel Ormanların Hukuki Statüsü*, s. 77.

42 **Orman Genel Müdürlüğü,** *Türkiye Orman Varlığı*, Orman Genel Müdürlüğü Yayını, Yayın No: 115, Ankara, 2015, s. 5.

43 *Türkiye Ulusal Ormancılık Programı,* 2004-2023, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayınları, 2004, s. 12.

44 **Güneş, Yusuf,** "Türk Orman Hukukunda 2/B Uyuşmazlığı Nedir?", *Kazancı Hukuk, İşletme ve Maliye Bilimleri,* S. 1. s. 73.

ile cibali mübaha ormanlarının hazin sonu, uygulamada özel mülkiyet anlayışının suçlanmasına neden olmuştur.

Uluslararası politika ve gelişmeler devletlerin ekonomik tercihlerini doğrudan etkileyebilir. 1929 Ekonomik Buhranının aşılmasında ve 2. Dünya Savaşı sonrasında ekonominin yeniden işlerlik kazanmasında, devletin ekonomik hayata müdahalesi esası üzerine bina edilen Keynezyen politikaların uygulanması, sonraki yıllarda sorunların yaşanmasına engel olamamıştır.[45] Bu nedenle modern ekonomilerde devletleştirmenin aksine özelleştirmenin tercih edilmesinin temel gerekçesi, devletçi ekonomik uygulamaların başarısız olmasıdır.[46]

Devlet ormanlarının özel kimselere devri halinde yok olacağı, özel şahısların bu ormanlara yatıracağı parayı çok kısa zamanda amorti etmek istediği, bu durumun ormanların devamlılığı prensibine aykırı olduğu, ayrıca özel şahısların ellerindeki ormanların çok sıkı şartlara tabi olduğu, hal böyle olunca bu kimselerin ormanlarını muhafaza etmek yerine satmak istedikleri, ormanların özel şahıslara devri halinde özel sektörün amacı kar etmek olduğundan amenajman planlarının zorunlu gördüğü masrafları yapmaktan kaçınacakları yönündeki itirazların kendi içinde haklılık payı olmasına rağmen,[47] bu itirazlar özel orman mülkiyetinin reddinin haklı gerekçesi olamaz.

1937 yılından sonra çıkarılan Orman Kanunlarındaki temel felsefe, özel ormanların aleyhine olarak, ormanlarda devlet mülkiyetinin hâkim kılınması ve diğer orman mülkiyet çeşitlerinin tasfiye edilmesi yönünde olmuştur. Devlet, kendine ait ormanları bir düzene sokmaya çalışırken mülkiyet meselesini, mülkiyet çeşitlerini ortadan kaldırmak suretiyle halletmeye çalışmış, bu mümkün olmadığı takdirde devlet kontrolünü artırmak yoluna gitmiştir.[48] Ormanların kamulaştırılmasını düzenleyen yasalarla, sınır ve alan uyuşmazlıklarının çözümü ve orman mülkiyetinin devlet elinde toplanması amaçlanmıştır.[49] Cumhuriyet döneminin ilk Orman Kanunu olma niteliği taşıyan 3116 sayılı Kanun mülkiyetin devletin elinde bulunması ve doğal kaynakların devlet eliyle işletilmesi gerektiği düşüncesinin etkisi ile hazırlanmıştır. Ayrıca bütün ormanların tek bir mülkiyet tipi altında toplanmasının, orman işletmeciliğinin özellikleri sebebiyle büyük yararlar sağlayacağı savunulmuştur.[50]

---

45 **Aksoy, A. Şinasi,** Türkiye'de Özelleştirme, *Özelleştirme Tartışmları,* (Ed. Aykut Polatoğlu), İstanbul, 1994, s. 107.

46 **Yasin, Melikşah,** *Özelleştirmenin Hukuki Rejimi,* Beta Yayınevi, 2. Bası, 2007, s. 9.

47 **Bayraktaroğlu, Hayri (Nuray),** *Türk Anayasa Rejimi İçerisinde Ormancılıkla İlgili Hükümler ve Bunların Değerlendirilmesi Şartları,* s. 21-22.

48 **İstanbullu,** *Devletten Başkasına Ait Ormanların İşletilmesi,* s. 87.

49 **Gümüş, Cantürk,** *Ormancılık Politikası,* C. 1, Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Genel Yayın No: 217, Fakülte Yayın No: 35, Trabzon, 2004, s. 285.

50 **Gülen, İlhan, Özdönmez, Metin** "Türkiye'de Orman ve Ormancılık", *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi,* 1981, Seri B, C. 31, S. 2, s. 8.

4. Özel Ormanların Devletleştirilmesi ve Kamulaştırılmasına Yönelik Yasal Düzenlemeler

Osmanlı Devletinden itibaren ormanlara ilişkin düzenlemelerde ve Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra ormanlarla ilgili kabul edilen yasal düzenlemelerin neredeyse tamamında, özel ormanların kamulaştırılmasına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Dünden bugüne özel orman varlığı üzerindeki en büyük sınırlamalar genelde kamulaştırma ve devletleştirme sonucu meydana gelmiştir. Ormanlarla ilgili yapılan düzenlemelerde özel ormanların kamulaştırılmalarına ve devletleştirilmelerine ilişkin hükümler içeren kanunları şu şekilde sıralamak mümkündür.

4.1. Baltalık Kanunu

11.10.1920 tarihinde yürürlüğe giren 39 Sayılı Baltalık Kanunuyla, köyler civarında devlet ormanı bulunmazsa, köylerin hesabına olarak hususi ormanlar satın alınmasına izin verilmiştir. Kanunla köylerin yakınındaki ormanlar kötü nitelikte ise köylülere verilecek orman alanı geniş tutulmaktadır.[51] Köy çevresindeki ormanlar, özel orman statüsünde olmadığından dolayı devlet ormanından hane başına 18 atik dönüm orman verilememesi halinde özel ormanların kamulaştırılmasını düzenlemektedir.

Baltalık Kanunundan sonra kabul edilen 504 sayılı Kanuna göre, devlete ait olmayıp da koruma ormanı olarak ayrılması gereken özel şahıslara ait ormanların kamulaştırılması zorunluluğu düzenlenmektedir. 504 sayılı Kanuna göre ormanlar, kimin malı olursa olsun milletin müşterek malıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarında ülke savaştan yeni çıktığından, ormanlara ilişkin kapsamlı bir düzenleme yapılamadığı gibi ülkenin ihtiyaç duyduğu vergi gelirlerinin bir kısmı ormanlardan elde edilmiştir. Bu dönemde özel ormanların varlığı tanınmış, ancak 1937 yılına geldiğimizde bu tarih devlete ait ormanlar bakımından sistemli bir orman rejiminin başlangıcı olmasına rağmen, özel ormanlar bakımından kara günlerin başlangıcı olmuştur.

4.2. Anayasaya "Devletçilik" İlkesinin Eklenmesine İlişkin Kanun

Ormanlarda devlet mülkiyetinin hâkim kılınması ve ormancılık politikasının bu temel rejime göre düzenlenmesi; ormanlardan tahripkâr yararlanmanın önlenebilmesi ve orman varlığındaki azalmanın durdurulabilmesi düşüncesine dayanır.[52]

1924 Anayasası'nın 74'üncü maddesine 05.02.1937 tarih ve 3115 sayılı Kanunla devletçilik ilkesi eklenmiştir. Anayasaya "Devletçilik" ilkesinin eklenmesine ilişkin Kanundan hemen sonra kabul edilen 3116 sayılı Orman Kanunun

---

51 **Yiğitoğlu, Ali Kemal,** *Türkiye'de Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu*, Yüksek Ziraat Enstitüsü Çalışmaları, Sayı, 8, Ankara, 1936, s. 8, 9, 14.

52 **İstanbullu, Turan,** *"Ormancılığımızın 150. Yılında "Ormancılık Politikamız ve Mevzuatımız", 150. Yılında Türkiye Ormancılığı Paneli,* Orman Genel Müdürlüğü, Ankara, 1990, s. 327.

31'inci maddesi ile zamanın anlayışına uygun olarak "Devlet ormanları, devlet tarafından işletilir" hükmü ile devlet mülkiyeti ve devlet işletmeciliği kabul edilmiştir. Şahıslara ait ormanların kamulaştırılmasının ve devletleştirilmesinin önünü açan bu yasal düzenleme, özel ormanların idarelerinin modern teknik ormancılık anlayışına uymaması ve başka sebeplerle[53] istimlâklerinin hukuki gerekçesi olmuştur. Bu düzenlemeler Türkiye'de özel ormanların gelişmesinin engellenmesi hatta özel ormanların varlığının tanınması ile ilgili olarak birçok tartışmanın günümüze kadar sürmesine neden olmuştur.[54]

4.3. 3116 Sayılı Orman Kanununda Özel Ormanlar

3116 sayılı Kanun; özel ormanlar yönünden veya devlet dışındaki diğer orman maliklerinin aleyhine olmak üzere birtakım düzenlemeler içermektedir. Kanunun geçici 1'inci maddesine göre özel mülkiyet içinde yer alan vakıflara ait ormanlar kamulaştırılmış, Devlet ormanına bitişik olan ve 50 hektarı geçen özel ormanlar ile Devlet ormanına bitişik olmayan ancak 1000 hektarı geçen ormanların devletleştirilmesi öngörülmüştür. Kanuna dayanarak kanunun tanıdığı iki yıllık süre içinde 28 adet 33.804,1 hektar hususi orman kamulaştırılmıştır. Ancak bu kamulaştırmalar için kanunda öngörülen süre yetmediğinden özel ormanların tamamı kamulaştırılamamıştır.

4.4. 4785 Sayılı Kanun ve Özel Ormanlar

Türkiye'deki özel mülkiyete tabi ormanları bazı istisnalar dışında devletleştiren ve 13.07.1945 tarihinde yürürlüğe giren 4785 sayılı yasa, özel ormanların neredeyse tamamının ortadan kaldırılması konusunda milat teşkil eder.

4785 sayılı ormanların devletleştirilmesini düzenleyen Kanunun gerekçesinde ise özetle, kişilerin ekonomik çalışmalarının karşılığını ömürleri boyunca almaya eğimli olduklarını, oysa orman ağacını dikenle kesenin aynı nesil olmadığını, özel kişilerin orman yetiştirmekten ziyade var olanı sömürmeyi düşündüklerini, özel teşebbüsün kısa zamanda fazla menfaat ele geçirmek hırsını ormanın varlığı ile ödeyeceği, ormanın mahiyeti, tabiatı, teknik, ekonomik özellikleri, işletme şartları onun özel mülkiyetten ziyade devlet mülkiyetinde olmasını zorunlu kıldığı, memleketimizde özel orman mülkiyetinin doğuşunun da bunların satın alınmasını zorunlu kıldığı, devletten başkasına ait ormanların sahiplerinin bu ormanları emek ve sermaye harcayarak elde etmediği,[55] bu ormanları devlet

---

53 **Bayraktaroğlu, Nuray, "**Türk Anayasa Rejimi İçerisinde Ormancılıkla İlgili Hükümler ve Bunların Değerlendirilmesi Şartları", *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi,* S. B, C. 18, s. 15.

54 **Ulukut, Bülent,** *Türk Orman Hukuku***,** *Birinci Kitap*, *Orman Mülkiyeti,* İstanbul, 1963, s. 13.

55 Ülkedeki arazilerin büyük çoğunluğu Osmanlı Devleti'nde miri arazi statüsünde iken zamanla özel mülkiyete inkılâp etmiştir. Özel mülkiyetteki ormanların alan olarak genişliğine baktığımızda belki de bu dönüşümden en az ormanlar nasibini almıştır, diyebiliriz. Daha fazla bilgi için bkz. **Cin, Halil,** *Miri Arazi ve Bu Arazinin Özel Mülkiyete Dönüşümü***,** Selçuk Üniversitesi Yayınları: 27 Hukuk Fakültesi Yayınları 1, 1987 Konya, s. 1-365.

ormanlarının işgal edilmesiyle elde ettikleri, ayrıca özel ormanların varlığının devlet ormanlarına sarkıntılığa da yol verdiği, özel orman mülkiyetinin devlet ormanları üzerinde yeni mülkiyet iddialarına çığır açmakta olduğu[56] gerekçesiyle kabul edilmiştir.

Kanun, ormancılık alanında devlet mülkiyetinin yegâne mülkiyet tipi olduğunu kabul etmesi ve devletçilik prensibini tam manasıyla hâkim kılmak için çıkarılması yönüyle ve özel mülkiyeti hiçe sayan bir anlayışla hazırlanmıştır.

3116 sayılı Kanunda ayrı bir tür olarak nitelenen ve bugünkü yasal mevzuata göre özel orman olarak kabul edilebilecek olan vakıflara ait ormanlar 4785 sayılı yasa ile devletleştirilmiş, 5653 sayılı Kanundaki vakıf ormanlarına dair hükümler ile ilga edilmiştir.[57]

Yasa ülke ormancılığında günümüzde yaşanan bazı önemli sorunların odak noktası olması hasebiyle[58] hala eleştirilmektedir.

1945 yılında devletleştirilen ormanlara bakıldığında bu ormanların daha ziyade Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel yönden en değerli yeri olan Marmara Bölgesi'nde ve özellikle İstanbul civarında olduğu görülmektedir. Kullanım açısından bakıldığında genelde bu ormanların rekreasyonel veya avlanma amaçlı kullanıldığı, ormanın çok küçük bir köşesinde çiftlik evlerinin bulunduğu ve tarım yapıldığı görülmektedir. Şayet bu ormanlar devletleştirme işlemine tabi tutularak devlet ormanına dönüştürülmeseydi, bugün itibariyle bu ormanlık alanlar, Türkiye'de şehir plancılığının büyük sorunlarından biri olan gecekondularla dolup taşmayabilirdi.[59]

Türkiye'de siyasi iradenin ormanlara müdahalesi Osmanlı Devletinden bu yana bir realitedir. 1937 yılına geldiğimizde Anayasa'ya "Devletçilik" ilkesinin eklenmesiyle devleştirilmenin hukuksal alt yapısı oluşturularak, 1945 yılında 4785 sayılı Kanunla ülkedeki özel mülkiyete tabi ormanların tamamına yakını devletleştirilmiştir. Vakıf ormanları ve özel şahıslara ait ormanların malikleri yasayla el değiştirmiştir. Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişilerinden vakıflara ait ormanlarla köy, belediye ve diğer kamu tüzel kişilerine ait ormanların mülkiyeti, bazı istisnalar hariç hiçbir işlem ve bildirime gerek olmaksızın devlete geçmiştir

56 **Eranıl, Mehmet Akif**, *İzahlı, Notlu ve Gerekçeli Orman Kanunu,* Ankara 1967, s. 166-170.

57 **Ulukut,** *Türk Orman Hukuku*, s. 13.

58 **Gümüş,** *Ormancılık Politikası,* C. 1. s. 286.

59 **Güneş, Yusuf** "Türk Orman Hukukunda 2/B Uyuşmazlığı", s. 77.

Tablo 1. Devletleştirmeden Önce Ülkede Devlete Ait Olmayan Ormanların Dağılımı (1945)[60]

Mülkiyet Çeşitleri	Alansal Büyüklük	
	Hektar	%
Özel Ormanlar	174.874	55
Vakıf Ormanları (Özel Ormanlar)	110.906	34
Kamu Tüzel Kişilerine Ait Ormanlar	5.819	2
Mülkiyeti Kime Ait Olduğu Tartışmalı Ormanlar	28.137	9
Toplam	319.796	100

Tablo 1 incelendiğinde 1945 yılında kabul edilen 4785 sayılı Yasa ile devletleştirilmesi hedeflenen ormanların %55'i özel ormanlar ve %34'ü vakıf ormanları yani bugünkü Medeni Kanuna göre özel ormanlardır. Kalan %2'lik kısım, umuma mahsusu ormanlar (kamu tüzel kişilerine ait) ve %9'luk kısmı ise münazaalı ormanlardır. Ancak devletleştirilmesi hedeflenen ormanların bir kısmı devletleştirilememiştir.

Kanuna göre, 1945 yılı itibariyle kitle iletişim araçları yaygın olmamasına rağmen kanun çıktıktan sonraki 1 yıl içinde, maliklerin mülk edinme belgeleri ve vergi kayıtlarıyla birlikte idari bakımdan ormanlarının bağlı olduğu Devlet Orman İşletmesi Müdürlüğüne başvurmaları, aksi takdirde devletleştirilen ormanın karşılığını alma hakkını kaybedecekleri belirtilmektedir. Kanun ile devletleştirilen ormanlara karşı hak sahiplerinin devletleştirme konusunda itiraz haklarının bulunmaması, ödenecek bedellerin rayiç bedel olmayıp arazi vergisine göre belirlenmesi kanuna karşı büyük bir tepkinin oluşmasına neden olmuştur.[61]

1937 yılında başlayan kadastro çalışmaları henüz bitmediğinden 4875 sayılı Kanun, günümüzde bir yerin orman olarak belirlenmesinde etkili olup, orman-köylü ilişkilerinin önemli ölçüde bozulmasına, kişilerin Devlete olan güveninin

[60] **Yiğitoğlu, Ali Kemal,** *Ormancının El Kitabı,* T.O.C., Birinci Bası, Ankara 1952, s. 131. **İstanbullu,** *Devletten Başkasına Ait Ormanların İşletilmesi***,** s. 96. Devletleştirilen orman alanları konusunda farklı rakamlar bulunmaktadır. Örneğin O.G.M., *Ormancılık İstatistik Albümü* (1950-1954), Yayın no: 221, Seri no: 58, İstanbul, 1956 adlı kaynakta devletleştirilen orman adedinin 395 olduğu ve alan itibari ile 207662 hektar olduğu belirtilmekte, **Ulukut,** *Türk Orman Hukuku*, s. 14 adlı çalışmada yasa ile 543.000 hektar özel orman alanı devletleştirildiği, **Fırat, Fehim,** *Türkiye'de Ormanların Ekonomik Şartları,* OGM Yayını, Sıra no 148, seri no; 16, s. 11. adlı çalışmada 4785 Sayılı yasa ile orman alanlarının %3,8'ini oluşturan hususi ormanlarla, %2,5 oranındaki köy ve vakıf ormanları devletleştirildiği, **İlkmen, Şerafettin** "Orman İşletmeciliğinde Devletçilik Problemi ve Ormancılık Politikamızın Ana Davaları", s. 15. adlı çalışmada 4785 sayılı yasa yürürlüğe girdikten sonra toplam orman alanına kıyasla kişilere ait %2.9, vakıfların %1.4 ve köy, belediye ve özel idarenin %0.7 oranındaki ormanlar doğrudan doğruya devletleştirildiği belirtilmektedir. Devletleştirilen alanların farklı kaynaklarda alan itibariyle farklı olarak belirtilmesi aslında ülkedeki ormanların kadastrosunun yapılmayışından kaynaklanmaktadır. Karşılığı ödenmeksizin devletleştirilen ormanların sayısı ve miktarı belli değildir. Çünkü orman kadastro çalışmaları o günden bu güne halen devam etmektedir. **Gümüş,** Ormancılık Politikası, C. 1. s. 289.

[61] **Tunçsiper, M. Nedim**, *Türk Hukuk Tarihi, İdare Hukuku ve Medeni Hukukumuz Muvacehesinde Orman Mevzuatımız ile İlgili Araştırmalar,* T.C Tarım Bakanlığı O.G.M. Yay. Sıra No: 364, Seri No: 10653, 1964, s. 86.

zedelenmesine ve içinden çıkılması zor olan ormancılık sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kanun ile ormanlar, devletleştirilmiş ama korunamamıştır.[62] Ormanın korunması için devlet mülkiyetinde olması zorunluluğu yoktur.[63]

4785 Sayılı Yasanın uygulamasına baktığımızda kanunun mülkiyet hakkını ihlal ettiği, vatandaşın kanunu benimsemediği, kendine ait bildiği ormanı koruduğu, devletleştirilen ormanlara düşman gözüyle baktığı ve bu ormanları tahrip ettiğini söylemek mümkündür.[64]

1950 yılında kabul edilen 5653 Sayılı Kanunla 3116 sayılı Orman Kanunun 3. maddesi değiştirilerek, mülkiyet bakımından ormanlar 4 gruptan 3 gruba indirilmiştir. Ülke ormanları, kanun ile devlete ait ormanlar, köy ve belediye gibi tüzel kişiliklere ait ormanlar ve özel ormanlar olarak 3'e ayrılmıştır. Bu kanunla birlikte, özel ormanlar arasında kabul edilen vakıflara ait ormanların tamamı devlet mülkiyetine geçmiştir.

Günümüzde hala bir yerin orman olarak belirlenmesinde referans norm olarak kabul edilen bu yasal düzenleme nedeniyle Devlet, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde tazminat davalarına maruz kalmakta ve tazminatlara mahkûm edilmektedir.

4.5. 5658 Sayılı Kanun ve Özel Ormanlar

Özel orman malikleri tarafından 4875 sayılı Kanunun uygulamasının doğurduğu olumsuz sonuçlara karşı ortaya konulan sert tepkiler ve devletleştirme bedelinin yüksek miktarlara ulaşması sebebiyle, 1950 yılında 5658 sayılı Kanun ile devletleştirilen orman alanlarının bir kısmı belli şartları taşımaları halinde eski sahiplerine iade edilmiştir. Buna göre; 4785 sayılı Kanun ile devletleştirilen ormanlardan köy ve belediyelere ait olanlarla özel kişilere ait olanların, devlet ormanları içinde olmaması ve etrafı tarla, bağ, bahçe gibi kültür arazisi, özel orman, şehir, kasaba, köy merası ve orman sayılmayan yerlerle çevrili bulunması şartıyla, sahipleri ve mirasçıları istedikleri takdirde geri verileceği kabul edilmiştir.

Kanunla iade edilen ormanlar arasında, vakıflara ve diğer özel hukuk tüzel kişilerine ait ormanlar bulunmamaktadır. Bu kanunla daha önceden devletleştirilen ormanlardan iade edilenler 34 adet olup, miktar olarak 13.457,2 hektardır.

---

62 **Gümüş,** s. 286.

63 **Ayaz,** s. 107.

64 **Ata, Cemil,** "Dünyada ve Türkiye'de Özel Ağaçlandırmalar ve Özel Fidanlıklar", *1. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları, C. 1,* Ankara, 1993, s. 238. 242. **Gümüş, Cantürk,** "Türkiye'de Orman Rejimi, Orman Tanımı ve 4785 Sayılı Yasa", *Doğu Karadeniz Bölgesindeki Orman Mülkiyet Sorunları Sempozyumu,* s. 71, 73, 74.

4.6. 6831 Sayılı Orman Kanunu

Ormanlarla ilgili olarak 1956 yılında çıkartılan ve halen yürürlükte olan 6831 sayılı Orman Kanunu kabul edilmiştir. Bugüne değin birçok değişiklik geçirmesine rağmen özel ormanların statüsü ile ilgili diğer kanunlarla benzer hükümler içermektedir.

Kanunda özel ormanların kamulaştırılmasına yönelik hükümler bulunmamaktadır. Çünkü kamulaştırmalar sadece özel ormanların değil tüm özel mülkiyette yer alan malların kamulaştırmasını düzenleyen genel nitelikteki Kamulaştırma Kanunu ile yapılmaktadır. Orman Kanununda sadece muhafaza ormanlarının tamamlanması için özel mülkiyette yer alan arazilerin kamulaştırılmasına ilişkin hükümler bulunmaktadır.

5. Kamulaştırma ve Devletleştirmenin Mülkiyet Tipi Üzerine Etkilerine İlişkin Değerlendirme

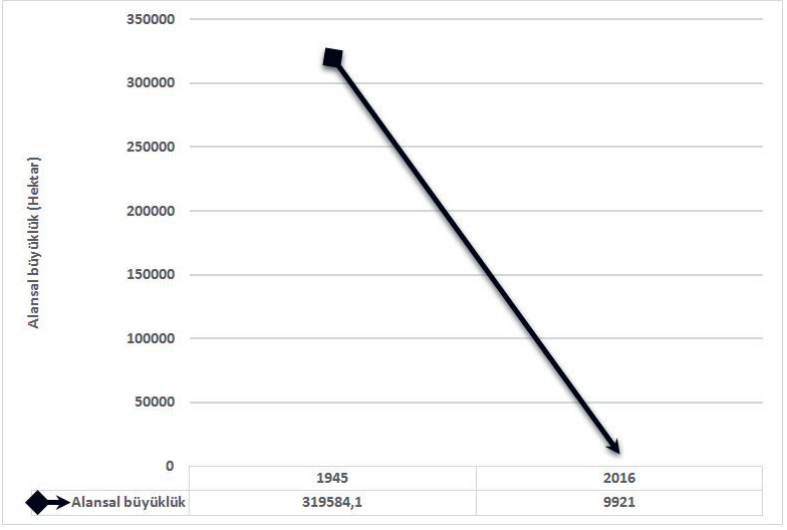
Türkiye'de kökeni Osmanlı Devletine dayanan ve kazanımı farklı sebeplere bağlanılabilen özel kişilere ait ormanların her geçen gün azaldığı görülmektedir. Siyasi iradenin özel orman varlığına ve devamına pozitif yaklaştığı söylenemez. Ormanlar hakkında kabul edilen yasal düzenlemelerin neredeyse tamamında, özel mülkiyet altındaki ormanların kamulaştırılması ve devletleştirilmesine ilişkin hükümler görmek mümkündür. Özel mülkiyet altındaki ormanların topluca kamulaştırılması politikası 3116 sayılı Kanunla başlamış ve bu Kanuna dayanarak kanunda belirtilen iki yıllık süre içinde 28 adet 33.804,1 hektar hususi orman kamulaştırılmıştır. Anayasaya devletleştirmeye ilişkin hükümlerin eklenmesiyle birlikte bu kez de özel mülkiyet altındaki ormanların tek bir yasal düzenlemeyle devletleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Buna göre 1945 yılında vakıflara ait ormanların tamamı yani 110.906 hektar vakıf ormanı ile 174.874 hektar gerçek kişilere ait özel orman devletleştirilmiştir. 1950 yılında devletleştirilen ormanlardan 34 adet 13.457,2 hektar özel orman eski sahiplerine iade edilmiştir. Sahiplerine iade edilen ormanlar da düşüldükten sonra 1937 yılından 1950 yılına kadar toplam 306.126,9 hektar özel orman, kamulaştırma ve devletleştirme sonucu devlet ormanı haline gelmiştir.

Ancak bugüne kadar özel ormanların devletleştirilmesi amacıyla kabul edilen 4785 sayılı Kanun ile ne kadar ormanın devletleştirildiğine dair net bir rakam vermek mümkün değildir. Zira özel ormanların devletleştirilmesini düzenleyen 4785 sayılı kanun hala yürürlüktedir ve bu kanunun kabul edildiği zamanlar Türkiye'de kadastro çalışmalarına yeni başlandığı yıllardır. Türkiye'de kadastro çalışmalarının başladığı tarih olarak da 3116 sayılı Orman Kanununun kabul edildiği tarih olan 1937 başlangıç teşkil eder. O yıllardaki orman varlığı ile şimdiki orman varlığı arasında da çok farklar bulunmaktadır. Zira kadastro çalışmaları devam ettikçe günümüze kadar orman sınırlarının tespitinde 4785 sayılı yasa hükümleri uygulamaya devam edilmiştir. Ayrıca kamulaştırma ve devletleştirme dışında yapılan kadastro

ve orman sınırının belirlenmesi çalışmalarında, orman kanunlarındaki devlet ormanlarına bitişik olan ve devlet ormanı ile aynı ağaç türünün yetiştiği özel mülkiyet altındaki orman ağacı ile kaplı özel mülkiyete tabi tapulu arazilerde devlet ormanı olarak tescil edilmiş, yani devletin verdiği tapular kıymetini kaybetmiştir. Ayrıca özel ormanlar üzerinde icra edilen gerek kamulaştırma gerekse devletleştirmenin bugünkü manada uygulandığını ve kişilerin devletleştirilen ve kamulaştırılan ormanlarının bedelini aldıklarını söylemekte mümkün değildir.

Günümüzde 22.342.935 hektar ormanlık alan, ülke alanının %28,6'sını oluşturmaktadır. Devletleştirme, kamulaştırma ve sınır tespiti ve kadastro çalışmaları sonucunda günümüze kadar varlığını devam ettirebilen özel orman miktarı ise 9.921 hektardır. Sadece 1950 yılına kadar devletleştirilen ve kamulaştırılan özel orman miktarı olan 306.126,9 hektar özel orman, devletleştirme veya kamulaştırma işlemine tabi tutulmasaydı belki de bugün özel orman miktarı otuz katı kadar daha fazla olabilirdi (Grafik 1). 1937 yılından itibaren kamulaştırılan ve devletleştirilen ormanlara bakıldığında özel ormanların yaklaşık %97 oranda azaldığı görülmektedir. İyi bir devlet yönetiminden söz edebilmek için idarenin özel mülkiyete saygı duyması gerekmektedir. Günümüzde Devletin serbest piyasadan çekilmesi gerektiği sadece düzenleyici rol üstlenmesi gerektiği ifade edilmekte ve aktif olarak yer almaması gerektiği belirtilmektedir.[65] Ayrıca özel ormanların çeşitli yollarla devlet ormanları içine katılması aslında devletin ormancılık hizmetleri için daha fazla bütçe ayırması anlamına da gelmektedir. Zira ormanlar özel mülkiyet altında kalması durumuna bakım, işletme vb masraflar özel orman maliki tarafından karşılanması gerekecektir.

Grafik 1. Türkiye'deki özel ormanların 1945-2016 yılları arasında alansal büyüklük değişimi

[65] **Akyılmaz, Bahtiyar, Sezginer, Murat, Kaya, Cemil,** *Türk İdare Hukuku,* Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s. 192.

SONUÇ

Kamulaştırma ve devletleştirme yapmak suretiyle özel mülkiyet altında bulunan ormanların devlet mülkiyetine geçirilmesi özel orman mülkiyetini olumsuz yönde etkilemiştir. Kamulaştırma, kamu yararının gerektirdiği durumlarda başvurulan bir usul olmakla birlikte geçmişten bugüne kadar özel ormanların kamulaştırılmasını hangi kamu yararının gerektirdiğini açıklamak zordur. Orman varlığını çoğaltmada ve kalitesini iyileştirmede ormanın yetiştiği yerlerin kime ait olduğunun bir önemi yoktur. Ağaçların korunması ve çoğaltılması temel amaç olmalıdır. Ormanlara ilişkin kabul edilen yasal düzenlemelerle özel ormanlar devletleştirilmiş ve mevcut orman varlığı içinde yüzde beş civarında olan özel orman varlığı günümüzde binde bir seviyelerine gerilemiştir. Türkiye'de yaklaşık yüzyıldan beri ormanların devletin mülkiyetinde olması fikri hâkim olmuş ve kabul edilen yasal düzenlemelerle özel mülkiyete tabi ormanlar kamulaştırılarak ve devletleştirilerek bu mülkiyet tipi nerdeyse ortadan kaldırılmıştır.

Türkiye'de ormanlara ilişkin kabul edilen yasal düzenlemelerin hepsinin genel olarak özel orman mülkiyetinin kısıtlanmasına yönelik hükümler içerdiğini söylemek mümkündür. Türkiye'de Devlet ormanını fındık, çay bahçesi ve tarlaya dönüştürenlere, hatta orman arazileri üzerinde kaçak ev yapanlara şartlarını taşıdığı halde bu alanların mülkiyeti yapılan yasal düzenlemelerle verilmekte, ormanını koruyanlar ise cezalandırılmak suretiyle bu alanların mülkiyeti ellerinden alınmaktadır.

Özel orman mülkiyetini sınırlayan, yani ormanların korunması amacını aşan yasal düzenlemeler ve uygulamalar, Anayasa ile güvence altına alınan mülkiyet hakkının özüne dokunmakta ve temel hakkı kullanılamaz hale getirmektedir. Bu türden düzenlemeler ve uygulamalar mülkiyet hakkının özünü açıkça ihlal etmektedir. İdarenin mal edinme usulleri arasında yer alan devletleştirme ve kamulaştırmanın ancak kamu yararı amacıyla ve ihtiyaç duyulması halinde özel ormanlar üzerinde yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde günümüzde hala yürürlükte olan bu yasal düzenlemeler sebebiyle Devletin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde mülkiyet hakkı ihlalleri sebebiyle tazminat davalarına maruz kalması ve mahkum olması kaçınılmaz olacaktır.

KAYNAKÇA

Akipek, Jale G., "Devlet Orman Arazisi Üzerinde Üst Hakkı", *Osman Fazlı Berki'ye Armağan*, Sevinç Matbaası, Ankara 1977, s. 1-35

Aksoy, A. Şinasi, *Türkiye'de Özelleştirme, Özelleştirme Tartışmları,* (Ed. Aykut Polatoğlu), İstanbul, 1994, s. 107.

Akyılmaz, Bahtiyar, *İdari Usul İlişkileri Işığında İdari İşlemin Yapılış Usulü*, Yetkin yayınları, Ankara, 2000.

Akyılmaz, Bahtiyar, Sezginer, Murat, Kaya, Cemil, *Türk İdare Hukuku,* Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s. 192.

Arcak, Ali, *Kamulaştırmasız Elkoyma ve Yeni Hükümler*, Seçkin Kitabevi, Ankara, 1987, s. 23.

Ardıç, Kamuran, "Ormancılık Tarihimize Kısa bir Bakış", *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, S.B, C. 36, S. 1, 1980. S. 98-114.

Ata, Cemil, "Dünyada ve Türkiye'de Özel Ağaçlandırmalar ve Özel Fidanlıklar", *1. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları, C. 1*, Ankara, 1993, s. 238- 242.

Atay, Ender Ethem, *İdare Hukuku*, Turan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 638.

Ayaz, Hüseyin, Türkiye Ormancılığında Özel Orman Mülkiyeti, *II Karadeniz Ormancılık Konferansı*, C. I, s. 105-112.

Ayhan, Fatma, Kamulaştırma Kanunu'nun Geçici 6. Maddesi ve Türk Hukukunda "Dolayısıyla Kamulaştırma" Uygulaması Üzerine Bir Deneme, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,* Cilt 69, S. 1-2, s. 1125-1148

Bayraktaroğlu, Nuray, Türk Anayasa Rejimi İçerisinde Ormancılıkla İlgili Hükümler ve Bunların Değerlendirilmesi Şartları*, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi,* S. B, C. 18, s. 7-30.

Brown, Lester R., *Yeni Yüzyılın Sorunları, Dünyanın Durumu 2000,* Çev: Ayşegül Yelçe, Zeynep Yelçe, Tema Yayınları, İstanbul 2000, s. 24.

Cin, Halil, "Tanzimattan Sonra Türkiye'de Ormanların Hukuki Rejimi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 1978, C. XXXV, s. 321-337.

Cin, Halil, *Miri Arazi ve Bu Arazinin Özel Mülkiyete Dönüşümü*, Selçuk Üniversitesi Yayınları: 27 Hukuk Fakültesi Yayınları 1, 1987 Konya.

Eranıl, Mehmet Akif, *İzahlı, Notlu ve Gerekçeli Orman Kanunu,* Ankara 1967, s. 166-170.

Fırat, Fehim, *Türkiye'de Ormanların Ekonomik Şartları,* OGM Yayını, Sıra no 148, seri no; 16, s. 11.

Gözler, Kemal, *İdare Hukuku*, Cilt II, Ekin Kitabevi, Bursa 2009, s. 924.

Gözübüyük, Şeref- Tan, Turgut, *İdare Hukuku, C. 1, Genel Esaslar,* Turhan Kitabevi, Ankara, 1998.

Gülan, Aydın, "Kamu Hizmeti Kavramı", *İdare Hukuku İlimleri Dergisi*, Yıl, 9, S. 1-3, 1988. s. 147-159.

Gülan, Aydın, 1999. *Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tabi Olduğu Hukuki Rejim***,** Alfa Basım Yayım.

Gülan, Aydın, İdareler Arası Mal Devri 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 30. Maddesine İlişkin Düşünceler, *Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan*, Beta, 2000, s. 353-364.

Gülen, İlhan, Özdönmez, Metin "Türkiye'de Orman ve Ormancılık", *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi,* 1981, Seri B, C. 31, S. 2, s. 2-14.

Güloğlu, Yavuz, 'Türk Kamu Hukukunda Özel Ormanların Hukuki Statüsü', Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010, s. 45.

Güloğlu, Yavuz, Orman Mülkiyetinin Doğuşu ve Osmanlı Devletinde Tanzimat Dönemine Kadar Ormanlarla İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler, *Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, 2010, 10 (2): 180-194.

Gümüş, Cantürk, "Türkiye'de Orman Rejimi, Orman Tanımı ve 4785 Sayılı Yasa", *Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Orman Mülkiyet Sorunları, Bildiri Metinleri*, Trabzon, 1998.

Gümüş, Cantürk, *Ormancılık Politikası, C. 1*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Genel Yayın No: 217, Fakülte Yayın No: 35, Trabzon, 2004 s. 78, 286, 289, 294.

Günday, Metin, *İdare Hukuku*, İmaj yayınevi, 9. Bası, Ankara, 2004, s. 251.

Güneş, Yusuf, "Türk Orman Hukukunda 2/B Uyuşmazlığı Nedir?", *Kazancı Hukuk, İşletme ve Maliye Bilimleri,* S. 1, 2004, s. 72-81.

İlkmen, Şerafettin "Orman İşletmeciliğinde Devletçilik Problemi ve Ormancılık Politikamızın Ana Davaları", *Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine Dair İlmi Görüşler, Orman Fakültesi Profesör ve Doçentleri*, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, Ankara, 1951.

İstanbullu, Turan, "Ormancılığımızın 150. Yılında "Ormancılık Politikamız ve Mevzuatımız", *150. Yılında Türkiye Ormancılığı Paneli,* Orman Genel Müdürlüğü, Ankara, 1990.

İstanbullu, Turan, *Türkiye'de Devletten Başkasına Ait Ormanların İdare ve İşletilmesi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1978, s. 59.

Kaplan, Gürsel, "Kamu Kurumları ve Tüzel Kişileri Arasında Taşınmaz Mal Devri ve Yargısal Denetimi", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ayferi Göze'ye Armağan, Sayı: 2004/1-2, s. 167-188.

Kaplan, Gürsel, Yeni Yasal Düzenlemelere Göre Kamulaştırmasız El Koyma Sebebiyle Doğan Tazmin Hakkının Tabi Olduğu Usul ve Esaslar, *TBB Dergisi,* 2012 (99), s. 125-150.

Köprülü, Bülent, 11 Şevval H. 1286 Tarihli Orman Nizamnamesinin Getirdiği Yenilikler", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,* C. XVI, S. 1-2, 1950, s. 237-271.

KÖROĞLU, Ömer, *Kamulaştırma*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1995, s. 18. O.G.M., *Ormancılık İstatistik Albümü* (1950-1954), Yayın no: 221, Seri no: 58, İstanbul, 1956.

Kutluk, Halil, "Orman Korunmasının Tarihi Gelişimine Bir Bakış, Korunmayan ve Korunan Ormanlar", *Teknik Haberler Bülteni* Yıl 5, Sayı 17, Mart 1966, s. 245-247.

Onar, Sıddık Sami., *İdare Hukukunun Umumi Esasları,* C. III, Hak Kitabevi, İstanbul, 1966, s. 1304.

Orman Genel Müdürlüğü, *Türkiye Orman Varlığı*, Orman Genel Müdürlüğü Yayını, Yayın No: 115, s. 5 Ankara, 2015, s. 6.

Serdengeçti, Edip, "Mülkiyet Nehicinin Tekâmül Vechesi", *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası*. C. XXIII, 1958, s. 68-92.

Tan, Turgut, *İdare Hukuku*, Turhan kitabevi, Ankara 2011, s. 587.

Tanışır, Mehmet, *Küresel ve Ulusal Boyutta Ormansızlaşma Sorunu ve Çözüm Yolları (Türkiye Örneği),* Siyasal Kitabevi, Ankara 2003, s. 5.

Toygar, Süreyya, *Eski ve Yeni Hükümlere Göre Orman Anlamı ve Ormanların Mülkiyet Bakımından Bölünüşü,* T. D. Orman Genel Müdürlüğü Yayınlarından, Yayın Sıra No: 370, Seri No: 107.

Tunçsiper, M. Nedim, Türk Hukuk Tarihi, İdare Hukuku ve Medeni Hukukumuz Muvacehesinde Orman Mevzuatımız, Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayını Sıra No 364, Sayı No: 106, İstanbul. *Türkiye Ulusal Ormancılık Programı*, 2004-2023, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayınları 2004.

Ulukut, Bülent, *Türk Orman Hukuku, l. Kitap, Orman Mülkiyeti*, İstanbul, 1963.

Yasin, Melikşah, "İdari İrtifaklar", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 2005/2, 165-203.

Yasin, Melikşah, *Özelleştirmenin Hukuki Rejimi,* Beta Yayınevi, 2. Bası, 2007.

Yiğitoğlu, Ali Kemal, *Ormancının El Kitabı,* T.O.C., Birinci Bası, Ankara 1952.

Yiğitoğlu, Ali Kemal, *Türkiye'de Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu*, Yüksek Ziraat Enstitüsü Çalışmaları, Sayı 8, Ankara, 1936.